

มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์ ศึกษากรณี บทกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562*

LEGAL MEASURES FOR ADDRESSING ENCROACHMENT ON CONSERVATION AREAS:
A CASE STUDY OF PENAL PROVISIONS UNDER THE NATIONAL PARK ACT B.E. 2562

สิริรัตน์ เภาน้อย

Sirirat Paonoi

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Law, Rangsit University, Pathum Thani, Thailand

Corresponding author E-mail: Sirirat.pao64@rsu.ac.th

Tel: 090-982-9938

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำคัญของปัญหา แนวคิด วัตถุประสงค์ หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ รวมทั้งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางกฎหมายและการเปรียบเทียบเชิงนโยบาย เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขมาตรการทางกฎหมายเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพปัญหาในประเทศไทย ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า มาตรการทางกฎหมายในปัจจุบันยังมีปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ 1) รูปแบบการลงโทษที่จำกัด โดยมุ่งเน้นโทษจำคุกในอัตราที่สูง และขาดความยืดหยุ่น 2) ขาดการกำหนดค่านิยมคำว่า “แสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์” ไว้อย่างชัดเจน ส่งผลให้เกิดปัญหาในการตีความ และการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ 3) ไม่มีการจำแนกลักษณะของการกระทำความผิด และ 4) บทลงโทษระหว่างการกระทำเพื่อยังชีพกับเพื่อแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ยังไม่แยกออกจากกัน ทั้งที่ความร้ายแรง และผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติต่างกัน นอกจากนี้พบว่า บทลงโทษยังขาดกลไกฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เชื่อมโยงกับการลงโทษอีกด้วย ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 โดยกำหนดค่านิยม การแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ เพื่อให้กฎหมายมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจโดยมิชอบ รวมถึงการกำหนดโทษทางอาญาที่เหมาะสม และครอบคลุม ได้สัดส่วนสอดคล้องกับการกระทำความผิด ตลอดจนเพิ่มมาตรการการลงโทษในรูปแบบที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายจากการกระทำความผิดอย่างเหมาะสม เพื่อช่วยให้ทรัพยากรได้รับการเยียวยาอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: พื้นที่อนุรักษ์, พื้นที่อุทยานแห่งชาติ, การบุกรุก, พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562

Abstract

The objectives of this research were to evaluate the importance of the problems, concepts, objectives, principles, and theories associated with the treatment of encroachment on national park areas, including the National Park Act B.E. 2562 (2019) and other pertinent laws. This is qualitative research that uses legal document analysis and policy comparison. The goal

* Received 24 June 2026; Revised 12 July 2026; Accepted 25 July 2026

was to determine the most suitable legal measures for the improvement and resolution of the encroachment issue in the context of Thailand. The findings reveal that legal measures for addressing encroachment continue to encounter significant issues, including, 1) The punishment framework is limited, emphasizing high rates of imprisonment and lacking flexibility, 2) The absence of a clear definition for “commercial exploitation”, leading to problems in interpretation and practical enforcement of the law, 3) It fails to clearly differentiate between offenses and 4) The penalties do not distinguish between subsistence activities and commercial exploitation, despite the differences in severity and impact on natural resources. Additionally, the Act's penalties offenses do not include restoration mechanisms that are directly associated with the rehabilitation of natural resources. It was recommended that the National Park Act B.E. 2562 (2019) be amended to provide a clear definition of the term "commercial exploitation" to improve the effectiveness of preventing the unlawful use of natural resources for business purposes and to enhance legal clarity. Furthermore, the severity of the offenses should be reflected in the imposition of proportionate and appropriate criminal penalties. Additionally, to guarantee that natural resources are concretely restored and rehabilitated, punishment mechanisms should include restorative measures that concentrate on the rehabilitation of natural resources that have been damaged by unlawful acts.

Keywords: Conservation Areas, National Park, Encroachment, The National Park Act B.E. 2562

บทนำ

จากสถานการณ์การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้หน่วยงานภาครัฐได้มีการกำหนดนโยบายมาตรการหลายประการเพื่อมุ่งแก้ไขปัญหามาโดยตลอด นับตั้งแต่การประกาศใช้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เพื่อคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิม ไม่ให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไป (พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, 2504) หรือมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ที่มีแนวทางการแก้ไขปัญหาดินในเขตป่าอนุรักษ์ พร้อมทั้งกำหนดแนวทางผ่อนปรน และจัดระเบียบการอยู่อาศัยทำกินของราษฎรที่เข้าไปใช้ประโยชน์ก่อนวันที่มติคณะรัฐมนตรีมีผลบังคับใช้ โดยกระบวนการพิสูจน์สิทธิ์ที่กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการสำรวจการถือครองที่ดินไว้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2557 - 2558 เป็นช่วงที่รัฐบาลคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ (คสช.) เข้ามาบริหารประเทศก่อให้เกิด “นโยบายทวงคืนผืนป่า” ตลอดช่วงระยะเวลาการอยู่ในอำนาจของคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ ผ่านการออกคำสั่ง คสช. ที่ 64/2557 (คำสั่งคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ ที่ 64/2557, 2557) และคำสั่ง คสช. ที่ 66/2557 (คำสั่งคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ ที่ 66/2557, 2557) โดยเนื้อหาในคำสั่งมุ่งเน้นในการปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทำลายป่าไม้ในพื้นที่ต่าง ๆ และเพิ่มอำนาจให้เจ้าหน้าที่รัฐในการเข้ามาดำเนินการปราบปราม จับกุม และหยุดยั้งผู้บุกรุก ครอบครอง หรือทำลายพื้นที่ป่าไม้อย่างเด็ดขาด แต่จากข้อมูลสถิติกลับพบว่าในปี พ.ศ. 2557 - 2558 จำนวนการดำเนินคดีบุกรุกในพื้นที่อนุรักษ์เพิ่มขึ้นสูงมาก มีจำนวนคดีขึ้นสู่ศาลถึง 6,161 คดี พื้นที่ที่ถูกบุกรุก จำนวน 58,025 ไร่ แต่เมื่อพิจารณาพื้นที่ป่าไม้ในภาพรวมของประเทศไทย ในช่วงนโยบายทวงคืนผืนป่า ในปี พ.ศ. 2558 กลับพบว่าพื้นที่ที่ถูกบุกรุกป่าที่ยึดคืนมาได้เพิ่มขึ้น รวม 1.98 แสนไร่ แต่พื้นที่ป่าไม้รวมทั่วประเทศกลับลดลง 4.4 หมื่นไร่ ไม่สอดคล้องกัน (Workpoint Today, 2565) ท้ายที่สุดรัฐได้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมเนื้อหาสาระกฎหมายภายใต้แนวคิดและความมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหาตามนโยบายของรัฐบาล โดยการตราพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ขึ้นมาบังคับใช้เพื่อแก้ไขปัญหามา สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

ฉบับเดิม ความเปลี่ยนแปลงประการหนึ่งของบทลงโทษทางอาญาในความผิดฐานบุกรุกนั้น มีการมุ่งใช้บทลงโทษที่เด็ดขาด และรุนแรงมากขึ้น โดยการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับความผิดฐานบุกรุกไว้ในอัตราโทษที่สูงขึ้นกว่าเดิม (พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562, 2562)

ตามรายงานข้อมูลสถิติกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ตั้งแต่ประกาศใช้กฎหมายฉบับใหม่พบว่า คดีบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ยังคงมีจำนวนกว่า 3,450 คดี ประชาชนถูกดำเนินคดีเป็นจำนวนมาก มีการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้เฉพาะในเขตพื้นที่อนุรักษ์ถึง 20,775 ไร่ มีพื้นที่อุทยานแห่งชาติเหลือเพียง 39,707,790.00 ไร่ ในปี พ.ศ. 2567 (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2567) แสดงให้เห็นว่า ปัญหาการบุกรุกที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติในประเทศไทยยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นปัญหาเรื้อรังที่ยังแก้ไขไม่ได้ และยังเป็นภาระการคุกคามกฎหมายมากที่สุดหากเปรียบเทียบกับคดีไฟป่า หรือคดีเกี่ยวกับสัตว์ป่า ถึงแม้รัฐบาลจะได้มีมาตรการการคุ้มครองที่ดินของรัฐโดยมุ่งใช้กฎหมายลงโทษอย่างเด็ดขาด และรุนแรงมากขึ้นด้วยวิธีการเพิ่มโทษทางอาญาให้รุนแรงกว่าเดิมเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินมาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังไม่สามารถระงับยับยั้ง การบุกรุกที่ดินของรัฐให้หมดไปได้ กลับมีคดีบุกรุกพื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี พื้นที่อุทยานแห่งชาติยังคงถูกทำลายอีกกว่าสิบล้านไร่

ในประเทศไทย กฎหมายมิได้แยกประเภทของการบุกรุกเพื่อแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ออกจาก การบุกรุกเพื่ออยู่อาศัยหรือเพื่อยังชีพ ส่งผลให้การกำหนดบทลงโทษไม่สอดคล้องกับลักษณะ และความร้ายแรงของการกระทำ ประกอบกับการบังคับใช้มาตรการทางอาญาเป็นหลัก อาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกกรณี จึงจำเป็นที่ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์ในประเทศไทย และศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยศึกษากฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญา US Code TITLE 18 : Federal Crime and Criminal Crime Procedure (United States Congress, 1948) ประมวลกฎหมายของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา 36 Code of Federal Regulations (CFR) และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ค.ศ. 1980 (New Zealand Parliament, 1980) พระราชบัญญัติการอนุรักษ์ ค.ศ. 1987 (Conservation Act, 1987) ของประเทศนิวซีแลนด์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายกรณีการใช้พื้นที่อุทยานแห่งชาติเพื่อประกอบกิจการที่มุ่งแสวงหากำไรทางธุรกิจ เช่น การก่อสร้างรีสอร์ท โรงแรม ร้านอาหาร สถานที่ท่องเที่ยว หรือกิจการอื่นที่มีลักษณะเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจส่วนบุคคล ซึ่งการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้ ระบบนิเวศ และประโยชน์สาธารณะอย่างร้ายแรง ประกอบกับ ศึกษาการใช้มาตรการลงโทษที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้กระทำความผิด และบริบทของการกระทำ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ มีการส่งเสริมกลไกฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการลงโทษต่อไป

จากสภาพปัญหา และความสำคัญดังกล่าว ในเรื่องมาตรการทางกฎหมายในแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์ของประเทศไทยนั้น สะท้อนให้เห็นว่า แม้รัฐจะตรากฎหมายที่มีบทกำหนดโทษทางอาญาที่สูงขึ้นเพื่อบังคับให้ประชาชนเชื่อฟังคำสั่งของเจ้าหน้าที่ และปฏิบัติตามกฎระเบียบบนฐานแนวคิดที่ว่า โทษยิ่งหนัก ประชาชนจะยิ่งเกรงกลัวต่อกฎหมาย โดยไม่ได้คำนึงถึงความเหมาะสมกับความร้ายแรงของการกระทำผิด และผลกระทบต่อชีวิตของผู้รับโทษ แต่กลับไม่บรรลุผลในการแก้ไขปัญหาได้ พื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทยยังคงถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้กฎหมายสามารถตอบสนองต่อสภาพปัญหาในปัจจุบัน และสร้างประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติได้อย่างแท้จริง จึงควรที่จะมีกฎหมายหรือมาตรการที่สามารถแก้ไขบทลงโทษให้เหมาะสมกับระดับความผิด และผลกระทบที่เกิดขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการฟื้นฟู และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้กฎหมายเพียงลำพังอาจไม่เพียงพอในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติอย่างยั่งยืน

เนื่องจากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างมาตรการทางกฎหมาย การบริหารจัดการพื้นที่ และกลไกการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างความเข้าใจในมิติทางกฎหมายให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจ และใช้เครื่องมือทางกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การพิจารณาแยกแยะลักษณะของการกระทำความผิดระหว่างการบุกรุกเพื่อยังชีพ และการบุกรุกเพื่อแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ เพื่อให้การใช้ดุลพินิจในการบังคับใช้กฎหมายลงโทษสอดคล้องกับผลกระทบต่อระบบนิเวศจริง และบริบทของพื้นที่ รวมถึงการประสานมาตรการทางกฎหมายเข้ากับการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้การดำเนินงานด้านการอนุรักษ์สามารถตอบสนองต่อสภาพปัญหาได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษทางเลือก ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และหลักการกำหนดโทษทางอาญา
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การแก้ไขปัญหของการกำหนดโทษทางอาญา และแนวทางการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญาเกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติของประเทศไทย และต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยและต่างประเทศ
4. เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงข้อกฎหมาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ รูปแบบวิจัยดำเนินการโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาเป็นเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก เพื่อให้ได้ผลวิจัยที่มีความถูกต้อง และได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษทางเลือก ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และหลักการกำหนดโทษทางอาญา

กลุ่มข้อมูลปฐมภูมิ : ศึกษาจากหลักการกฎหมายเบื้องต้นและเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ปรากฏในบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

กลุ่มข้อมูลทุติยภูมิ : ศึกษาวิเคราะห์จากตำรา หนังสือ และบทความทางวิชาการที่อธิบายถึง ทฤษฎีการฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitative Theory) แนวคิดยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) รวมถึงแนวคิดของ David Garland และ John Braithwaite เกี่ยวกับการลงโทษทางเลือก

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การแก้ไขปัญหของการกำหนดโทษทางอาญา และแนวทางการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญาเกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติของประเทศไทย และต่างประเทศ

กลุ่มข้อมูลปฐมภูมิ : ศึกษาจากพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และ พ.ศ. 2562 มติคณะรัฐมนตรี (30 มิถุนายน 2541) คำสั่ง คสช. ที่ 64/2557 และ 66/2557 กฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญาสหรัฐอเมริกา (US Code Title 18) ประมวลกฎหมายของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา (36 CFR) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ค.ศ. 1980 และพระราชบัญญัติการอนุรักษ์ ค.ศ. 1987 ของประเทศนิวซีแลนด์

กลุ่มข้อมูลทุติยภูมิ: รายงานสถิติคดีบุกรุกจากกรมอุทยานแห่งชาติฯ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยและต่างประเทศ

กลุ่มข้อมูลปฐมภูมิ: บทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดฐานความผิดและบทลงโทษ โดยเฉพาะมาตราที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตเชิงพาณิชย์ในกฎหมายของสหรัฐอเมริกา และนิวซีแลนด์ เพื่อเปรียบเทียบกับมาตรา 19 และ 41 ของไทย

กลุ่มข้อมูลทุติยภูมิ: บทความวารสาร และงานวิจัยที่วิเคราะห์ผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการค้าและปัญหาการตีความกฎหมายในทางปฏิบัติ

4. เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงข้อกฎหมาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562

การสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิที่ได้จากการศึกษาข้างต้น มาวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Analysis) เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ในส่วนของคำนิยาม "การแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์" และการเพิ่มโทษทางเลือก

ผลการวิจัย

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหการบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์ของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ พบว่า กฎหมาย และมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหการบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์ของประเทศไทยนั้น มีประเด็นปัญหาสำคัญที่ควรแก้ไข ดังนี้

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษทางเลือก ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และหลักการกำหนดโทษทางอาญา

กฎหมายพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มีรูปแบบการลงโทษที่มุ่งเน้นโทษจำคุกในอัตราที่สูง ถือเป็นมาตรการที่ขาดความยืดหยุ่น เนื่องจากถูกนำมาใช้กับความผิดแทบทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นความผิดลักพาตัว ความผิดที่เกิดจากความประมาท หรือความผิดที่กระทำโดยเจตนาต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และชื่อเสียง โดยมีเพียงระยะเวลาของการจำคุกที่แตกต่างกันเท่านั้น การใช้รูปแบบการลงโทษที่จำกัดเช่นนี้ส่งผลให้เรือนจำต้องแบกรับภาระจำนวนผู้ต้องขังจำนวนมาก จนนำไปสู่ปัญหานักโทษล้นเรือนจำ ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ เริ่มมีการยอมรับแนวคิดเรื่องการลงโทษทางเลือกมากขึ้น ทั้งในด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และการลดภาระของรัฐ อันจะเห็นได้จากการมีนวัตกรรมการลงโทษทางเลือกมาใช้แทนโทษจำคุกในคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมุ่งเน้นให้เกิดรูปแบบการลงโทษที่มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับลักษณะของความผิด และผู้กระทำความผิดมากขึ้น เช่น การบริการสังคม การคุมประพฤติ การชดเชยค่าเสียหาย หรือการเข้าร่วมกิจกรรมฟื้นฟูต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ การลดการพึ่งพาการคุมขัง และเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อผลแห่งการกระทำของตนในบริบทของคดีสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับทฤษฎีของ David Garland ที่ได้อธิบายว่า ระบบควบคุมอาชญากรรมในสังคมสมัยใหม่ได้เปลี่ยนแปลงจากรูปแบบที่รัฐผูกขาดการลงโทษ ไปสู่ลักษณะที่หลากหลายและกระจายตัวมากขึ้น (pluralization of control) โดยเปิดพื้นที่ให้มาตรการที่ไม่ใช่การจำคุกเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการกับอาชญากรรม และแนวคิดของ John Braithwaite ที่ได้นำเสนอแนวคิด “การลงโทษแบบสร้างสายสัมพันธ์เชิงบูรณาการ” (reintegrative shaming) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การตอบสนองต่อการกระทำผิดไม่จำเป็นต้องมุ่งเน้นการลงโทษเชิงกีดกัน (stigmatization) แต่สามารถใช้มาตรการที่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดตระหนักถึงความเสียหาย และกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีความรับผิดชอบ เช่นนี้ การลงโทษทางเลือกจึงเป็นส่วนหนึ่งของการปรับตัวของระบบยุติธรรมให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และนโยบายสาธารณะในยุคปัจจุบัน

มาตรการทางกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ มีรูปแบบมุ่งเน้นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ และการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิด โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการเปลี่ยนมุมมองจาก “การลงโทษโดยรัฐ” ไปสู่ “การแก้ไขความเสียหายร่วมกัน” ที่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้ตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำของตน และรับผิดชอบต่อผู้เสียหายโดยตรง ตามหลักทฤษฎียุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยเป็นการสอดคล้อง และอยู่บนพื้นฐานแนวคิดทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitative Theory) ที่มองว่า เป้าหมายของการลงโทษควรมุ่งไปที่การบำบัด และแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นสำคัญ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งเน้นการทำความเข้าใจสาเหตุของการกระทำความผิด โดยให้ความสำคัญทั้งปัจจัยภายในตัวบุคคล และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เน้นการแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำผิดเป็นสำคัญ มากกว่าการมุ่งเน้นการลงโทษเพียงอย่างเดียว และมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้กระทำผิดสามารถกลับคืนสู่สังคม และดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

นอกจากนี้ยังพบว่า บทกำหนดโทษสำหรับความผิดฐานบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์ ยังมีการกำหนดโทษตามหลักความได้สัดส่วน โดยมีการแบ่งแยกระหว่างความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติเพียงเล็กน้อย และการกระทำผิดเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์อย่างชัดเจน เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายสอดคล้องกับความร้ายแรงและจำกัดเสรีภาพเท่าที่จำเป็น

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การแก้ไขปัญหามาตรการกำหนดโทษทางอาญา และแนวทางการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญาเกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติของประเทศไทย และต่างประเทศ

บทกำหนดโทษทางอาญาในความผิดฐานบุกรุกตามกฎหมายพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ได้บัญญัติโทษสูงสุดกรณีกระทำความผิดที่ฝ่าฝืนมาตรา 19 (1) ครอบคลุมตั้งแต่การยึดถือหรือครอบครองที่ดินตลอดจนการเก็บหาหรือนำทรัพยากรธรรมชาติออกไป หากบุคคลใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปี หรือปรับตั้งแต่สี่แสนบาทถึงสองล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งรุนแรงกว่า พ.ศ. 2504 ฉบับเดิม ที่กำหนดโทษจำคุกสูงสุดเพียง 5 ปี และปรับไม่เกิน 20,000 บาท และมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย ยังไม่พบว่ามีการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญามาใช้เกี่ยวกับความผิดฐานบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ มีเพียงแนวทางการแก้ไขปัญหามาตรา 64 ที่เป็นมาตรการของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินให้แก่ประชาชนที่อยู่อาศัยหรือทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติมาก่อนการประกาศเขตตามกฎหมาย โดยกำหนดให้มีการสำรวจ และพิสูจน์การถือครองที่ดินตามหลักเกณฑ์ และช่วงเวลาที่กำหนด ได้แก่ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 และคำสั่ง คสช. ที่ 66/2557 ผู้ที่มีคุณสมบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวสามารถเข้าร่วมโครงการอนุรักษ์ และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติภายในอุทยานแห่งชาติได้ ซึ่งเป็นการอนุญาตให้อยู่อาศัยหรือทำกินในพื้นที่ได้เป็นการชั่วคราว โดยไม่ได้รับสิทธิในที่ดิน ทั้งนี้ มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ ระยะเวลา คุณสมบัติผู้เข้าร่วมโครงการ และหน้าที่ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อป้องกันการบุกรุกหรือขยายพื้นที่เพิ่มเติม และสร้างสมดุลระหว่างการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติกับการช่วยเหลือประชาชนที่ขาดแคลนที่ดินทำกินเท่านั้น

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา มีการกำหนดการกระทำซึ่งเป็นความผิด กำหนดอัตราโทษ และกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบุกรุกที่ดินในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติไว้ในกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญา โดยกำหนดโทษตามลักษณะความผิด เช่น Section 1853 สำหรับความผิดฐานบุกรุกโดยการตัด หรือทำลายต้นไม้ โทษจำคุกสูงสุดไม่เกินหนึ่งปี Section 41 สำหรับการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับการล่าสัตว์ จำคุกสูงสุดไม่เกินหกเดือน Section 1858 สำหรับการกระทำความผิดฐานจงใจทำลายเครื่องหมายเส้นทางแนวเขตสำรวจของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา จำคุกสูงสุดไม่เกินหกเดือน และ Section 1863 สำหรับการกระทำความผิดฐานบุกรุกพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ โทษจำคุกสูงสุดไม่เกินหกเดือน จะเห็นได้ว่า ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา US Code TITLE 18 : Federal Crime and Criminal Crime Procedure จะเป็นการกำหนดโทษจำคุกไว้ไม่เกิน 6 เดือน หรือ 1 ปี ขึ้นอยู่กับฐานการกระทำความผิด สำหรับการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษ

ทางอาญาเกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ พบว่า สหรัฐอเมริกามีการนำมาตรการลงโทษทางเลือกมาใช้กับความผิดเกี่ยวกับการบุกรุกหรือการใช้พื้นที่อุทยานแห่งชาติที่ก่อให้เกิดความเสียหายเพียงเล็กน้อย โดยตั้งอยู่บนหลักความได้สัดส่วน และมุ่งใช้มาตรการที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้กระทำผิด และผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงมากกว่าการใช้โทษจำคุกในทุกกรณี ผ่านกลไกตามประมวลกฎหมายของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา 36 Code of Federal Regulations (CFR) ซึ่งจำแนกความผิดเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติบางประเภทให้เป็นความผิดเล็กน้อย อันเปิดโอกาสให้ศาลใช้มาตรการลงโทษทางเลือกได้

ประเทศนิวซีแลนด์ มีการกำหนดความผิด และกำหนดบทลงโทษเกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติไว้ในพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ค.ศ. 1980 โดยมีการระบุไว้ใน Part 7 “Offences” ซึ่งกำหนดลักษณะการกระทำที่ถือเป็นความผิดเมื่อเกิดในพื้นที่อุทยาน โดยส่วนใหญ่เป็นการกระทำที่อาจก่ออันตรายต่อธรรมชาติหรือโครงสร้างพื้นฐานของอุทยาน ใน Section 60 Offences เป็นการบัญญัติถึงการกระทำผิดทั่วไปในอุทยานแห่งชาติ เช่น ทำลายพืช ดิน หิน ทรัพยากรธรรมชาติ ใช้พื้นที่เพื่อกิจกรรมที่ไม่ได้รับอนุญาต ก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างหรือวัตถุในอุทยานโดยไม่ได้รับอนุญาต อยู่ในอุทยานโดยไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย บทกำหนดโทษถูกบัญญัติไว้ใน Section 69A สำหรับการกระทำความผิดตาม Section 60 ที่มีลักษณะร้ายแรง กฎหมายกำหนดบทลงโทษกรณีบุคคลธรรมดากระทำความผิด โทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์นิวซีแลนด์ หรือทั้งจำคุกและปรับ กรณีนิติบุคคลกระทำความผิด ปรับไม่เกิน 200,000 ดอลลาร์นิวซีแลนด์ ใน Section 69B เป็นการกำหนดบทลงโทษกรณีแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ หากการกระทำผิดเกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ เช่น การท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อผลกำไร กฎหมายกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงยิ่งขึ้น ในกรณีบุคคลธรรมดากระทำความผิด โทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 300,000 ดอลลาร์นิวซีแลนด์ หรือทั้งจำคุกและปรับ กรณีนิติบุคคลกระทำความผิด ปรับไม่เกิน 300,000 ดอลลาร์นิวซีแลนด์ และ Section 70 เป็นการบัญญัติบทลงโทษสำหรับความผิดอื่นๆ สำหรับความผิดที่ไม่ได้กำหนดบทลงโทษไว้เฉพาะในมาตราอื่น กฎหมายกำหนดโทษทั่วไป ในกรณีบุคคลธรรมดากระทำความผิด จำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์นิวซีแลนด์ หรือทั้งจำคุกและปรับ กรณีนิติบุคคลกระทำความผิดปรับไม่เกิน 200,000 ดอลลาร์นิวซีแลนด์ สำหรับการใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษทางอาญาเกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ พบว่า ประเทศนิวซีแลนด์มีการนำมาตรการทางเลือกมาใช้กับความผิดเกี่ยวกับการบุกรุกหรือการใช้พื้นที่อุทยานแห่งชาติ ดังจะเห็นได้จากบทลงโทษทางเลือกตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ค.ศ. 1980 Section 70A - Sentence of Community Work คือ ศาลมีอำนาจในการกำหนดให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับการตัดสินว่ามีความผิดตามกฎหมายฉบับนี้ ต้องรับโทษด้วยการทำงานบริการชุมชน (community work) แทนโทษจำคุกหรือปรับเงินสูงสุดที่กฎหมายทั่วไปกำหนดได้ และบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการอนุรักษ์ ค.ศ. 1987 (Conservation Act 1987) Section 44A ที่ศาลอาจลงโทษผู้กระทำผิดตามกฎหมายนี้ด้วยการทำงานบริการสังคมได้ ซึ่งถือเป็นที่ยอมรับการใช้โทษทางเลือกในคดีเกี่ยวกับพื้นที่อนุรักษ์

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยและต่างประเทศ

จากการศึกษาวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติของประเทศไทย พบว่า การบังคับใช้กฎหมายกรณีการกระทำการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติเพื่อแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์สำหรับประเทศไทย พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ไม่มีบทบัญญัติที่แยกการบุกรุกเพื่อแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ออกจากการบุกรุกทั่วไปอย่างชัดเจน กล่าวคือ กฎหมายไม่ได้กำหนดคำนิยาม ฐานความผิดเฉพาะ สำหรับการแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ในเขตอุทยานแห่งชาติไว้แบบชัดเจน กฎหมายของประเทศไทยมีลักษณะเป็นการใช้บทบัญญัติข้อห้ามทั่วไปครอบคลุมทุกพฤติกรรม ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการควบคุมการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ภายในเขตอุทยานแห่งชาติ โดยยึดหลักว่า

การดำเนินกิจกรรมใดที่มีลักษณะเป็นธุรกิจหรือมุ่งแสวงหาผลกำไรจะต้องได้รับอนุญาตจากรัฐก่อน เพื่อป้องกันไม่ให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยปราศจากการควบคุม มีการใช้แนวคิดการควบคุมกิจกรรมเชิงพาณิชย์อย่างเป็นระบบภายใต้กฎหมาย โดยกำหนดให้กิจกรรมที่มีลักษณะเป็นธุรกิจหรือมุ่งแสวงหากำไรต้องได้รับอนุญาตล่วงหน้าผ่านระบบ permit หรือ concession อย่างชัดเจน ซึ่งแม้จะไม่ได้ให้นิยามกิจกรรมเชิงพาณิชย์แบบตายตัว แต่ใช้เกณฑ์วัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ และการให้บริการเป็นตัวชี้ขาดในการตีความ และสำหรับประเทศนิวซีแลนด์ ให้ความสำคัญอย่างมากกับการคุ้มครองอุทยานแห่งชาติ และทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะกรณีที่มีการใช้พื้นที่อุทยานเพื่อแสวงหาประโยชน์ทางธุรกิจโดยไม่ได้รับอนุญาต ภายใต้ National Parks Act 1980 มีการกำหนดทั้งฐานความผิด และระดับโทษที่แตกต่างกันระหว่าง “การกระทำผิดทั่วไป” กับ “การกระทำผิดเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์” อย่างชัดเจน นอกจากพระราชบัญญัติ National Parks Act 1980 ยังพบว่า มีการกำหนดองค์ประกอบของกิจกรรมเชิงพาณิชย์ผ่านบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการอนุรักษ์ ค.ศ. 1987 หรือ Conservation Act 1987 ไว้ใน Part 3B เกี่ยวกับ Concession หรือระบบการอนุญาตจากรัฐให้เอกชนหรือบุคคลสามารถใช้พื้นที่อนุรักษ์ของรัฐเพื่อดำเนินกิจกรรมบางอย่างได้อย่างถูกกฎหมาย สะท้อนให้เห็นว่า กฎหมายของนิวซีแลนด์ใช้วัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรหรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เป็นเกณฑ์หลักในการพิจารณาว่ากิจกรรมใดเป็น “กิจกรรมเชิงพาณิชย์” ที่ต้องอยู่ภายใต้ระบบการอนุญาตของรัฐ โดยหากกิจกรรมใดมีลักษณะเกี่ยวข้องกับการสร้างรายได้ ค่าตอบแทน หรือผลประโยชน์ทางธุรกิจ กิจกรรมนั้นจะต้องได้รับ concession หรือใบอนุญาตก่อนดำเนินการในพื้นที่อนุรักษ์ก่อน

กรณีการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับความผิดที่เกี่ยวข้องกับการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติเพื่อแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ สำหรับการแก้ไขปัญหการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติในประเทศไทย เป็นปัญหาที่รัฐแก้ไขผ่านการใช้กฎหมายอาญาเป็นกลไกหลัก โดยกำหนดให้การกระทำความผิดอาญาที่มีโทษรุนแรง ทั้งโทษจำคุก และโทษปรับ ผ่านการบังคับใช้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นการเน้นใช้โทษทางอาญาในลักษณะเข้มงวดเป็นหลัก และกฎหมายได้มีการกำหนดโทษในอัตราเดียวกันแก่การกระทำที่มีความแตกต่างกัน เช่น การบุกรุกเพื่ออยู่อาศัยของประชาชนในท้องถิ่น กับการบุกรุกเชิงพาณิชย์เพื่อทำเหมือง หรือ รีสอร์ท ซึ่งส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติในระดับที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า มีการกำหนดไว้ใน Code of Federal Regulations: CFR 36 C.F.R. Section 5.3 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดข้อห้ามเกี่ยวกับการประกอบกิจการธุรกิจ หรือชักชวนให้มีธุรกิจใด ๆ ภายในเขตอุทยาน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตตามใบอนุญาต สัญญา หรือข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรจากรัฐบาลสหรัฐ หากผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องระวางโทษ โดยไม่ได้มีการกำหนดอัตราโทษที่แตกต่างกันระหว่างการกระทำผิดฐานบุกรุกเพื่อการอยู่อาศัยหรือทำกิน และการกระทำผิดฐานบุกรุกเพื่อการค้าเชิงพาณิชย์ อาจส่งผลให้เกิดปัญหาความไม่สมดุลระหว่างโทษกับระดับความเสียหายที่แท้จริงได้ และในประเทศนิวซีแลนด์ สำหรับการกระทำผิดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ ประเทศนิวซีแลนด์ได้มีการกำหนดโทษทางอาญาที่รุนแรงยิ่งขึ้นไว้อย่างชัดเจนใน Section 69B กรณีบุคคลธรรมดากระทำความผิด โทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 300,000 ดอลลาร์นิวซีแลนด์ หรือทั้งจำคุกและปรับ กรณีนิติบุคคลกระทำความผิด ปรับไม่เกิน 300,000 ดอลลาร์นิวซีแลนด์ แม้เป็นการกำหนดโทษในอัตราที่ไม่ได้สูง คือ อัตราโทษอย่างสูงสำหรับการกระทำผิดถูกกำหนดไว้ไม่เกิน 5 ปี แต่กฎหมายดังกล่าวมีการกำหนดกรอบการคุ้มครองพื้นที่อุทยานแห่งชาติอย่างชัดเจน ทั้งทางกฎหมาย และบทลงโทษทางอาญา ครอบคลุมถึงการกระทำผิดที่กระทำลงโดยบุคคลธรรมดา และนิติบุคคล ที่มีการระวางโทษที่แตกต่างกัน และมีการกำหนดโทษครอบคลุมถึงการกระทำผิดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ ที่อัตราโทษสูงกว่าการกระทำผิดบุกรุกพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัยหรือทำกิน

กรณีแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษที่อุทยานแห่งชาติของประเทศไทยนั้น พบว่า นอกจากบทลงโทษทางอาญาที่เพิ่มระดับอัตราโทษปรับ และจำคุกที่สูงมากขึ้นแล้ว พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาตรา 64 ยังมีการให้สิทธิกับประชาชนที่อยู่อาศัยหรือทำกินมาอย่างต่อเนื่องก่อนการประกาศเขตพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายครั้งแรก โดยกำหนดให้มีการสำรวจการถือครองที่ดิน และจัดทำโครงการอนุรักษ์เพื่ออนุญาตให้บุคคลบางกลุ่มอยู่อาศัยหรือทำกินได้ตามเงื่อนไขเป็นการชั่วคราว เพื่อสร้างหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขการอยู่ร่วมกันระหว่างประชาชนกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หากพบว่ามีการทำผิดเงื่อนไขตามที่กำหนด ต้องถือว่าสิทธิการได้รับอนุญาตเป็นอันสิ้นสุดลง จะเห็นได้ว่า การแก้ไขปัญหามาตรา 64 เป็นการป้องกันการบุกรุกเพิ่มเติมจากกลุ่มประชาชนเพียงบางกลุ่มที่ได้รับอนุญาตตามเงื่อนไข หากเป็นประชาชนที่ไม่ได้อยู่ในเงื่อนไขตามมาตราดังกล่าว จะต้องถูกดำเนินคดีกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแบบเดิม สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษที่อุทยานแห่งชาติของประเทศไทยสหรัฐอเมริกา ได้พัฒนาหลักเกณฑ์จำแนกความผิดตามระดับความร้ายแรง ผลกระทบต่อทรัพยากร และลักษณะการแสวงประโยชน์ นำไปสู่การแยกความผิดหลัทธิออกจากกระทำความเสียหายหรือความเสียหายร้ายแรงต่อทรัพยากรอย่างชัดเจน แนวทางดังกล่าวนี้ส่งผลให้สามารถนำมาตรการลงโทษทางเลือกมาใช้กับผู้กระทำความผิดบางประเภทได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ ประเทศนิวซีแลนด์นิวซีแลนด์ นอกจากกฎหมายจะมีบทลงโทษทางอาญาสำหรับความผิดที่กระทำในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ยังให้ความสำคัญกับแนวคิดตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยพิจารณาความเหมาะสมของโทษให้สอดคล้องกับลักษณะการกระทำ เจตนา และระดับความเสียหายจริง มาตรการของนิวซีแลนด์เปิดโอกาสให้หน่วยงานของรัฐ และศาลใช้บทลงโทษทางเลือก เช่น การทำงานบริการสังคม (Community Work) ในกรณีความผิดที่ไม่ได้มีลักษณะเชิงพาณิชย์หรือมีความเสียหายเพียงเล็กน้อย โดยยึดหลักความได้สัดส่วนของโทษ และความเหมาะสมกับสภาพความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง มากกว่าการมุ่งเน้นการลงโทษจำคุกในทุกกรณี

4. เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงข้อกฎหมาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562

จึงควรมีการเสนอคำนิยาม “แสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์” เพื่อจำแนกความแตกต่างระหว่างการใช้พื้นที่เพื่อการดำรงชีพกับการกระทำเพื่อแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ ซึ่งมีระดับความร้ายแรง และผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติแตกต่างกัน เสนอให้มีการเพิ่มเติมบทลงโทษให้มีความครอบคลุม ชัดเจน และได้สัดส่วนสอดคล้องกับลักษณะของการทำความผิด และบริบททางสังคม เพื่อให้การบังคับใช้มีประสิทธิภาพในการป้องกัน ตอบสนองต่อการคุ้มครองพื้นที่อุทยานแห่งชาติอย่างยั่งยืน และประการสุดท้ายเสนอให้มีการเพิ่มมาตรการการลงโทษในรูปแบบที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย โดยเพิ่มเติมหมวด 6/1 ในพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 เพื่อกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับโทษทางเลือก ซึ่งกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดที่ไม่มีเจตนาในการแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ สร้างผลกระทบต่อทรัพยากรเพียงเล็กน้อย และเป็นการกระทำครั้งแรก สามารถเข้าดำเนินการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ที่เสียหายด้วยตนเอง ดังเช่นแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษที่อุทยานแห่งชาติตามกฎหมายของประเทศไทยสหรัฐอเมริกา และนิวซีแลนด์ที่มีการนำมาตรการทางเลือกมาใช้เพื่อเพิ่มกลไกการฟื้นฟูทรัพยากรมากกว่าการลงโทษจำคุก หรือปรับเงินเพียงอย่างเดียว

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า ระบบการลงโทษในคดีที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติสมัยใหม่ต้องก้าวข้ามการลงโทษเชิงกีดกัน (Stigmatization) ไปสู่การลงโทษแบบสร้างความละเอียดเชิงบูรณาการ (Reintegrative Shaming) ตามแนวคิดของ John Braithwaite ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้กระทำความผิดตระหนักถึงความเสียหาย และกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีความรับผิดชอบ สอดคล้องกับทฤษฎีของ David Garland ที่ชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของระบบควบคุมอาชญากรรมไปสู่ความหลากหลาย โดยการนำมาตรการที่ไม่ใช่การจำคุกเข้ามามีบทบาท การที่สหรัฐอเมริกาและ

นิวซีแลนด์มีการนำทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory) มาปรับใช้ แสดงให้เห็นว่าเป้าหมายของการลงโทษควรมุ่งไปที่การบำบัด และแก้ไขพฤติกรรมควบคู่ไปกับการฟื้นฟูความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมากกว่าการมุ่งเน้นเพียงการลงโทษโดยรัฐเพียงฝ่ายเดียว

แม้ที่ผ่านมาประเทศไทยจะมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 อย่างเข้มงวดเพื่อป้องกันและปราบปรามการบุกรุกพื้นที่ป่า แต่ปัญหาการบุกรุก ทำลายทรัพยากรป่าไม้ยังคงเพิ่มขึ้น และก่อให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมากทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง ซึ่งมีผลกระทบต่อประเทศชาติ และประชาชน (จันทร์สม จันทร์อินทร์ และสังเวียน เทพผา, 2564) เนื่องจากกฎหมายยังไม่สามารถจำแนกได้อย่างชัดเจนระหว่างการใช้พื้นที่เพื่อการดำรงชีพของประชาชนกับการบุกรุกเพื่อแสวงหาผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ ส่งผลให้ผู้กระทำผิดรายย่อย และผู้แสวงหากำไรจากทรัพยากรธรรมชาติอาจได้รับการปฏิบัติทางกฎหมายในลักษณะเดียวกัน ทั้งที่ระดับความเสียหายแตกต่างกัน จากการศึกษากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์พบว่า ทั้งสองประเทศให้ความสำคัญกับการจำแนกการกระทำเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์โดยใช้เกณฑ์การแสวงหากำไรหรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และกำหนดบทลงโทษที่เข้มงวดกว่าการกระทำทั่วไป ดังนั้น ประเทศไทยควรปรับปรุงกฎหมายโดยกำหนดนิยามและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ “การแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์” ให้ชัดเจน เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และสามารถป้องกันการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจโดยมิชอบได้ดียิ่งขึ้น

การกำหนดโทษทางอาญาที่เหมาะสม และได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติเป็นกลไกสำคัญในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการบุกรุก โดยโทษที่ชัดเจน เป็นธรรม และบังคับใช้อย่างจริงจังเพื่อช่วยลดแรงจูงใจในการกระทำผิด เสริมสร้างความเชื่อมั่น และการยอมรับกฎหมายของประชาชน เนื่องจากการมุ่งใช้กฎหมายลงโทษทางอาญาอย่างเด็ดขาด และรุนแรงมากขึ้นด้วยวิธีการเพิ่มโทษทางอาญาให้รุนแรงกว่าเดิม โดยละเลยหลักความได้สัดส่วนระหว่างความรุนแรงของการกระทำความผิด อาจไม่บรรลุผลในการแก้ไขปัญหาค่าได้ ส่งผลให้มีการใช้โทษทางอาญาที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดปัญหาหลายประการ สอดคล้องกับผลการวิจัยของครรชิต โล่ห์คำ ที่พบว่า แม้บทกำหนดโทษทางอาญาทั้งจำคุก และโทษปรับในอัตราที่สูง แต่ปัญหาการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติยังคงมีอัตราที่สูง แสดงถึงการกำหนดบทลงโทษในอัตราที่สูงไม่สามารถแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติได้ มาตรการทางกฎหมายที่ใช้ต่อผู้กระทำความผิดในการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ ต้องมีการปรับใช้ให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการป้องกันรักษาป่า ให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง (ครรชิต โล่ห์คำ และคณะ, 2561) จากการศึกษากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศนิวซีแลนด์พบว่า การกำหนดโทษควรสอดคล้องกับลักษณะและความร้ายแรงของการกระทำ เพื่อให้เกิดทั้งผลในการยับยั้ง ป้องกัน และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล ขณะที่ประเทศไทยยังเน้นโทษจำคุก และปรับในอัตราสูงเป็นหลัก และยังขาดการจำแนกระดับความผิดระหว่างการบุกรุกเพื่อยังชีพกับการบุกรุกเพื่อแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ จึงควรปรับปรุงบทลงโทษให้มีความชัดเจน ครอบคลุม และได้สัดส่วนกับพฤติการณ์ของผู้กระทำผิด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองพื้นที่อุทยานแห่งชาติและสร้างความยั่งยืนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในระยะยาว การแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติควรมุ่งเน้นด้านการป้องกันควบคู่กับการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน

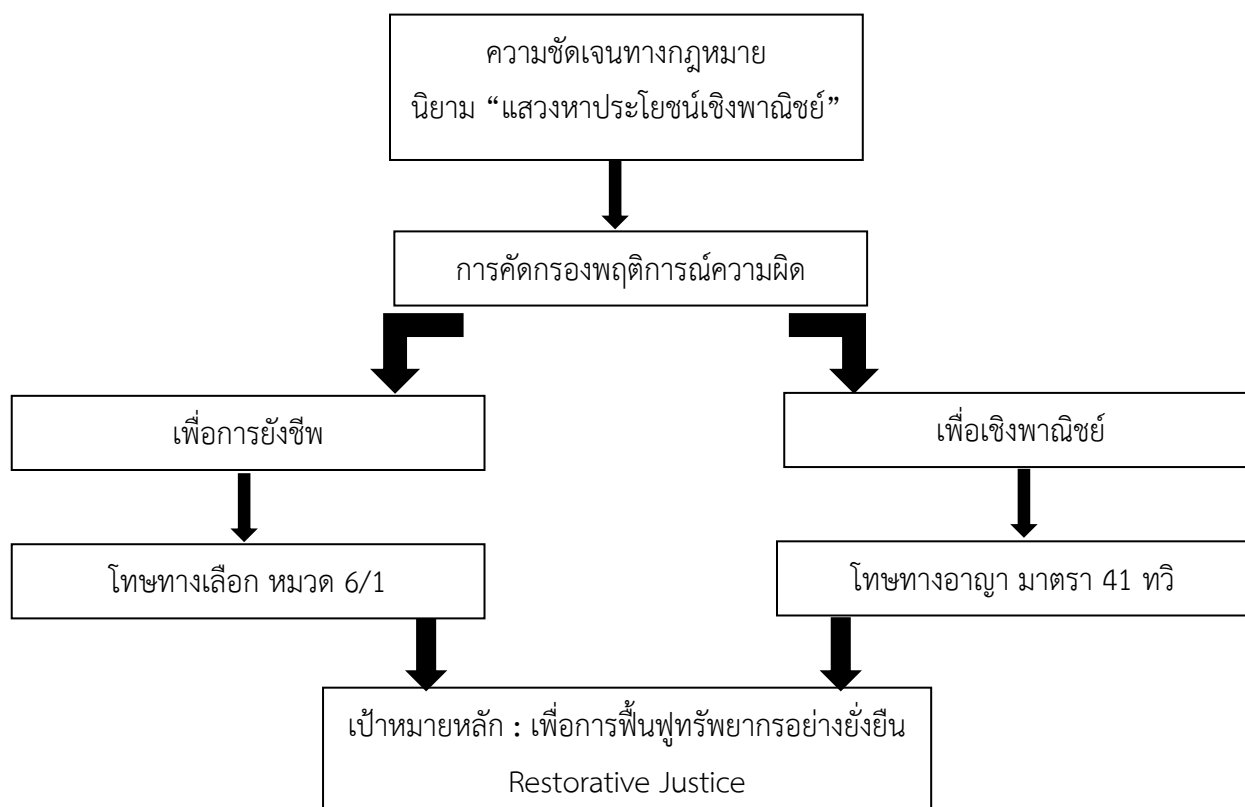
แม้ว่าประเทศไทยจะมีมาตรการภายใต้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และมีโครงการผ่อนผันให้ประชาชนบางกลุ่มสามารถอยู่อาศัยหรือทำกินในพื้นที่ได้ชั่วคราว แต่แนวทางดังกล่าวยังเป็นการแก้ไขปัญหเฉพาะกลุ่ม ซึ่งหากผู้ที่ได้รับการผ่อนผันทำผิดเงื่อนไข หรือหลักเกณฑ์ จะต้องกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเช่นเดิม เนื่องด้วยมาตรการทางกฎหมายมุ่งที่จะลงโทษผู้กระทำผิดด้วยโทษทางอาญา และโทษปรับเป็นหลัก โดยไม่ได้มีการคำนึงถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนโดยเฉพาะผู้บุกรุกในการเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูพื้นที่ที่เสียหาย จึงทำให้ไม่สามารถฟื้นฟูพื้นที่ที่ถูกทำลายได้อย่างเพียงพอ จึงควรปรับปรุงกฎหมายให้มีบทลงโทษ

ที่สอดคล้องกับความร้ายแรงของการกระทำ เพื่อให้มีการเพิ่มมาตรการทางเลือกที่เน้นการเยียวยา และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยการให้ผู้กระทำผิดได้มีส่วนร่วม เช่น การชดเชยค่าเสียหายหรือการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูพื้นที่เสียหาย สอดคล้องกับผลการวิจัยของวิศณุกร แทนรินทร์ และปรมาภรณ์ วีระพันธ์ ที่พบว่า มาตรการในการให้บุคคลชดเชยความเสียหายทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ควรจำกัดอยู่ที่ตัวเงิน แต่ต้องเป็นมาตรการที่สามารถบังคับให้บุคคลนั้นกระทำการบางอย่าง เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติที่ได้รับ ความเสียหายไปให้กลับคืนสู่สภาพเดิม และต้องสามารถป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาตินั้นต่อไปได้ด้วย (วิศณุกร แทนรินทร์ และปรมาภรณ์ วีระพันธ์, 2567) โดยพิจารณาจากแนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกา และ ประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งให้ความสำคัญกับการพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ เช่น เจตนา ความร้ายแรงของการกระทำ ผลกระทบต่อระบบนิเวศ และประวัติของผู้กระทำผิด เพื่อให้การลงโทษเกิดความเป็นธรรม สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันการบุกรุก และลดภาระของกระบวนการยุติธรรม ในระยะยาว สอดคล้องกับผลการวิจัยของกษิดีเดช โรจนรัตน์นุกร ที่พบว่า มาตรการลงโทษทางอาญาทั้งโทษจำคุก และโทษปรับ ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่สาธารณสมบัติแผ่นดินให้หมดไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมาตรการดังกล่าวมุ่งเน้นการป้องปรามอาชญากรรมเป็นหลัก แต่ก็มิได้ทำให้ผู้กระทำความผิดได้สำนึก หรือทำให้ผู้อื่นเกิดความหวาดกลัวมิกล้ากระทำความผิดเช่นเดียวกันนี้อีก และยังคงมีการบุกรุกเกิดขึ้นอยู่เช่นเดิม (กษิดีเดช โรจนรัตน์นุกร, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

จากงานบทความวิจัยเรื่องมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์นี้ สามารถสังเคราะห์เป็นโมเดลการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์อย่างสมดุล และยั่งยืน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านจากระบบการลงโทษที่เน้นการจำคุกในอัตราที่สูงเพียงอย่างเดียว ไปสู่ระบบที่มุ่งเน้นความได้สัดส่วนของการลงโทษ และการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดลการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์อย่างสมดุลและยั่งยืน

1. การสร้างฐานรากด้วยความชัดเจนทางกฎหมาย คือการแก้ไข มาตรา 4 เพื่อเพิ่มคำนิยาม “การแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์” ให้ครอบคลุมการบุกรุกพื้นที่เพื่อหารายได้หรือประโยชน์เชิงพาณิชย์ เพื่อลดปัญหาการใช้ดุลพินิจและการตีความที่คลาดเคลื่อนของเจ้าหน้าที่
2. การจำแนกพฤติการณ์ตามหลักความได้สัดส่วน เสนอให้แยกแยะผู้กระทำความผิดออกเป็น 2 กลุ่มชัดเจน ได้แก่ กลุ่มแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ มุ่งเน้นการป้องปรามด้วยโทษที่รุนแรงขึ้น โดยเสนอเพิ่ม มาตรา 41 ทวิ เพื่อหยุดยั้งกลุ่มทุน สำหรับกลุ่มเพื่อการยังชีพ มุ่งเน้นการใช้มาตรการทางเลือกแทนการจำคุกเพื่อลดปัญหานักโทษล้นเรือนจำ
3. มาตรการลงโทษเชิงฟื้นฟู เป็นการนำแนวคิดยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาสร้างกลไกใหม่ใน หมวด 6/1 โดยกำหนดโทษทางเลือกสำหรับผู้กระทำความผิดครั้งแรก ไม่มีเจตนาเชิงพาณิชย์ และก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรเพียงเล็กน้อย เช่น การทำงานบริการสังคมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ การบังคับให้ปลูกป่าทดแทนหรือฟื้นฟูระบบนิเวศในพื้นที่ที่ตนทำลาย
4. ผลสัมฤทธิ์ที่คาดหวัง ทำให้พื้นที่ได้รับการเยียวยา ทรัพยากรได้รับการฟื้นฟูพื้นที่โดยผู้กระทำความผิดมากกว่าการรอเพียงผลคดีอาญา และการลงโทษสอดคล้องกับความร้ายแรงของความผิดและเจตนา

สรุปและข้อเสนอแนะ

ภายใต้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ยังพบปัญหาการจำแนกลักษณะของการกระทำความผิดระหว่างการกระทำเพื่อการยังชีพกับการกระทำผิดเพื่อแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ ซึ่งมีระดับความร้ายแรง และผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติแตกต่างกัน หากกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายมิได้จำแนกความแตกต่างดังกล่าวอย่างเหมาะสม ก่อให้เกิดการกำหนดโทษที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะ และแรงจูงใจของผู้กระทำความผิด ความไม่สมดุลระหว่างโทษกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจริง อาจทำให้การกำหนดบทลงโทษขาดความเป็นธรรม และไม่สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนของการลงโทษทางอาญา และไม่สามารถป้องกันการกระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การกำหนดโทษที่มุ่งเน้นการบังคับใช้มาตรการทางอาญาอย่างเข้มงวด ตลอดจนการขาดกลไกฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เชื่อมโยงกับการลงโทษ แม้การลงโทษจะมีเป้าหมายเพื่อยับยั้งการกระทำผิด แต่หากปราศจากมาตรการเชิงป้องกัน หรือแนวทางฟื้นฟูอย่างเหมาะสม การบังคับใช้โทษทางอาญาเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะ จึงควรปรับปรุงกฎหมาย และมาตรการทางกฎหมายให้เหมาะสม โดยแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ดังต่อไปนี้ 1) ควรเพิ่มเติมคำนิยาม มาตรา 4 “แสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์” หมายความว่า การใช้พื้นที่หรือทรัพยากรในเขตอุทยานแห่งชาติเพื่อแสวงหารายได้ ผลกำไร หรือประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม 2) ควรเพิ่มเติมมาตรา 41 ทวิ โดยกำหนดให้การกระทำการใด ๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ในอุทยานแห่งชาติ ต้องระวางโทษจำคุกหรือปรับในอัตราเพิ่มที่สูงขึ้นกว่าการกระทำความผิดฐานบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ตามมาตรา 41 และ 3) ควรเพิ่มเติมหมวด 6/1 โดยกำหนดบทบัญญัติเพิ่มเติมเกี่ยวกับโทษทางเลือกสำหรับกรณีการกระทำที่ไม่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ มิได้ก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อระบบนิเวศ และเป็นการกระทำความผิดครั้งแรก ให้ศาลลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดด้วยการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์สาธารณะ เช่น การปลูกต้นไม้ทดแทน หรือฟื้นฟูระบบนิเวศแทนทรัพยากรธรรมชาติที่เสียหายไป

เอกสารอ้างอิง

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2567). สรุปรายงานการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ของหน่วยงานในสังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 - 2567. เรียกใช้เมื่อ 18 มิถุนายน 2569 จาก <https://shorturl.asia/Ujilk>

- กษิต์เดช โรจนรัตน์างกูร. (2564). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบุกรุกสาธารณสมบัติของแผ่นดิน. ใน สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ครรชิต โล่ห์คำ และคณะ. (2561). ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ. ใน สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- คำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 64/2557. (2557). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 131 ตอนที่ 115 ง หน้า 3 (20 มิถุนายน 2557).
- คำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 66/2557. (2557). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 131 ตอนที่ 120 ง หน้า 1 (27 มิถุนายน 2557).
- จันทร์สม จันทร์อินทร์ และสังเวียน เทพผา. (2564). มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ. สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก มหาวิทยาลัยปทุมธานี. วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก, 7(1), 496-506.
- พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504. (2504). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 78 ตอนที่ 80 หน้า 1071 (3 ตุลาคม 2504).
- พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 71 ก หน้า 145 (29 พฤษภาคม 2562).
- วิศณุกร แทนรินทร์ และปรมาภรณ์ วีระพันธ์. (2567). ปัญหาทางกฎหมายของมาตรการชดเชยและเยียวยาความเสียหายในคดีบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของประเทศไทย คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 15(1), 284-307.
- New Zealand Parliament. (1980). National Parks Act 1980. Retrieved June 20, 2026, from <https://www.legislation.govt.nz/act/public/1980/66/en/latest/#DLM36963>
- United States Congress. (1948). US Code Title 18: Federal Crime and Criminal Procedure. Retrieved June 20, 2026, from <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18>
- Workpoint Today. (2565). เจาะปัญหาป่าทับคน คนทับป่า. เรียกใช้เมื่อ 18 มิถุนายน 2569 จาก <https://workpointtoday.com/forest-interactive/>